

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

VI. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1896 MÁJUS

5. SZÁM

A sokszorosító-iparágak kiállítási pavillonja.

L

Lapunk múlt évi januári füzetében már bemutattuk a XV. csoport (papíripar és sokszorosító-iparágak) pavillonját ama tervrajz után, melyet az épület tervezője, *Baumhorn Lipót* készített. Az idei *Évkönyv* is hozza azt mellékletül, így tehát feleslegesnek gondoljuk annak még egyszer való közreadását.

Most csupán csak a pavillon belső berendezését fogjuk ismertetni, a mi — tekintve a grafikai iparágak sokféleségét — több közleményt vesz majd igénybe.

Mert a részletes ismertetés a szaksajtó feladata. A napi sajtó csak a külső behatásokat írja le; de az egyes iparágak belső értékével nem foglalkozhatik és csak azt említi föl, a mi tudósítójának hirtelen a szemébe ötlük.

A kiállítók és a szakemberek, ha van saját orgánusok, ettől várják a tudósítást és ez fog majd anyagul szolgálni a jövőben a historikusnak is.

Már pedig a mi kiállításunk elé érdeklődéssel tekint még a külföld is. Német, francia, cseh és osztrák szaklapjaink egyre-másra megemlékeztek ezredéves kiállításunkról és különösen hangzottak a sokszorosító-iparágaknak hazánkban való nagy előrehaladását.

A *Schwartz Sándor* szaktársunk szerkesztésében megjelenő bécsi *Graphisches Centralblatt* május elsei számában F. W. Bardolphtól *Az idei kiállítások* cím alatt cikksorozatot közöl, a melyben első sorban velünk, majd a berlini kiállítással foglalkozik. Rólunk a következő sorokat írja:

... Mint hozzánk legközelebb álló, első sorban Magyarország fővárosának milleniumi kiállítása érdekel minket. Nem azért, mintha talán a magyar kiállítás a nyomdai ipar terén valami meglepőt produkálna, hanem azért érdekelni fog, mert a magyar nyomdászat az utóbbi időben igen rohamosan fejlődött, a nélkül, hogy a technika ez által nagyobb esorbát szenvedett volna. A magyar nyomdák már is kiváló produktumokat tudnak felmutatni, s ha itt-ott — különösen a körzetek összeállításában — utánzásokkal is találkozunk, mégis már nem egy eredeti eszmére bukkantunk azok között. E nyomokat követni nemcsak érdekes, hanem tanulságos is. A magyar kiállítás tanulmányozásának azonban gyakorlati jelentősége is van. A magyar nyomdák ugyanis, különösen az utóbbi időben,

a bécsiek versenytársaiul léptek fel. Ezért tehát fontossággal bír reánk az, hogy mit lehetne kezdeményeznünk, hogy ebben a tekintetben miképen egyezkedhetnénk ki...

Itt aztán már Berlinre tér át a bécsi kolléga, mintha nem tartaná ildomosnak most továbbfolytatni a keserves felajdulást.

Nem teszünk rá megjegyzést, csak közöltük e pár sort, mint az idegen szaksajtó előleges megnyilatkozását, a mely ha nem is nagy rajongással ugyan, de elég elismerőleg szól rólunk.

Most jövünk mi, a kik lelkesedéssel szeretnők megírni kiállításunk krónikáját és odakiáltani a világnak, hogy mi is élünk! Csakhogy ez nem a mi feladatunk.

Mi lehetünk enyhék, irhatunk jóakarattal, de elfogultan soha, mert akkor értéktelen semmivé zsugorodna az a betűhalmaz, a mi tollunk alól kikerült.

Éppen ezért nehéz a mi feladatunk és most még nem is bocsátkozunk a részletekbe, csak általánosságban írjuk le azt a hatást, a mit reánk szakunk kiállítása első vizsgálódásra gyakorolt.

Konstatáljuk, hogy Magyarországnak körülbelül 550 nyomdája közül mindössze vagy 50, mondd ötven vesz részt a kiállítók között, ezek közül is néhányan olyan kezdetleges módon, oly kevés nyomtatvánnyal, hogy nem is lehet kiállítóknak nevezni.

Tudjuk nagyon jól, hogy az ilyen általános kiállítások más elbírálás alá jönnek, mint a szorosan vett szakkiállítások. És itt majdnem legkényesebb feladat jut a nyomdákra. Mert a laikus csak azt nézi meg, a mi mutat, a mi csillogó, szereti a látványosságot. A mi pavillonunkban például többre becsül egy színes képet, mint a legkomplicáltabb műszedést. Sőt az egyes állványok előtt csupán elhalad, legfeljebb ha a kiállító címét olvassa el.

Erre számítottak a kiállítók és ezért rakták tele a szekrényeket mutatós litografiákkal. Ez dominál mindennél, sőt némelyik szekrényben legfeljebb csak egy-két, a litografia közé szedett sorra bukkantunk.

Van még egy másik hátránya is kiállításunknak: az elzárt üvegszekrény. Ha egy szakember kimegy a mi pavillonunkba, úgy érzi ott magát, mint az egér, mikor előtte látja a sok finom dolgot, de nem fér hozzá, mert az üvegfedővel van leborítva. Mi is megállunk, bámuljuk a régi és újabb könyvek *bekötési tábláját* vagy *cím lapját*, azután odébbállunk, hogy egy másik üvegszekrény alatt megnézzük a *Grecsits J.*

nagybecskereki nyomdájának *gyűjteményét*. (?) Ez az összes gyűjtemény egy nagy könyvbe van ragasztva, a mely könyv a közepén van kinyitva, tehát éppen *két oldalt* látunk belőle. A többi száz és száz nyomtatvány el van zárva a profán szemek elől. Már a Grecsits-czég annyit megtehetett volna, hogy inkább kevesebb nyomtatványt küld, de azt *ki is állítja*, mert így az tökéletesen *be* van állítva — az üvegszekrénybe.

Ezt azért hoztuk fel, mert az ilyen nem leküzdhetetlen akadály. Már egy könyvet nehezebb úgy kiállítani, hogy annak a belső része is látható legyen. De még itt is lehetne úgy segíteni, hogy minden könyvből *kettőt* állítanának ki: az egyik mutatná a címlapot, a másik meg kinyitva állana, hogy legalább a szakember tájékozhatná magát a mű belsejére nézve is.

Ezeket a hátrányokat mindjárt az általános részben óhajtottuk elmondani, hátha lehetne még e hiányokon némiképen segíteni.

A mi magát a pavillon berendezését illeti, az elég helyesen van megoldva. A főbejáratnál mindjárt szembeötlik a hermaneczi papirgyár nagy piramisa, rotációs-géphez való ujságpapírosokból; majd szemben vele az Első magyar papirgyár impozáns, papirokból összeállított kettős ívű kapuja. Ezek mellett és körül van még egy egész csomó papirgyár, vidékiek és fővárosiak elegyest.

A pavillon közepén a különféle nyomtató-sajtók vannak felállítva, melyek közül kimagaslik a Wörnergyár hatalmas iker-rotációs. A legtöbb gép a Wörnergyárból került ki. Van itt továbbá egy augsburgi sajtó, mely egy czilinderrel két nyomást végez; Faber & Schleichertől (Offenbach) egy litografiai sajtó stb.

Ezeket a gépeket már egyes nyomdákból nyomnak is. Legelőször a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság kezdte meg a nyomást egy könyv- és egy nyomdai sajtón; azután az Athenaeum, Franklin, Pallas, Posner (litografia) stb., úgy, hogy most már vigan zakatolnak a gépek s egyik *látványosságát* képezik a kiállításnak.

Hanem ezeknek is van egy nagy hátrányuk és pedig az, — mit a közönség szájából is hallottam — hogy éppen vasárnap, mikor legnagyobb a látogatottság, szünetelnek a gépek, pedig épp a munkás nép bir a legkevesebb fogalommal a nyomdaipar felől, az pedig nem a kész nyomtatványokat nézi, hanem azt szeretné látni, *hogyan csinálják* a történeteket, meg az ujságokat.

Elég kár, hogy az egész teher úgyszólván egyes üzletelen nyugszik és csak néhány ügybuzgó férfinék és legkülönösebben a csoport elnökének köszönhető, hogy ilyen nagyarányú lehetett a sokszorosító-iparágak pavillonja. A legnagyobb rész csak a kiállítók *számát* szaporította s megalégszik az olcsó dicsőséggel. De hát még ez sem olyan megrovandó dolog, mint a teljes közönyösség. Hány nagy »műintézet« hiányzik a kiállítók sorából. Hány vidéki nagyváros, régi nyomda maradt el az országos versenytől!...

De menjünk tovább.

Hátul, a főbejáratól balra van az Első Magyar Betűöntőde teljesen felszerelt nyomdája. Van abban minden! Van ott czímbeütő nagyválasztékban, folyószedéshez való betűk, ólom- és rézkörzetek, léniák, szóval minden, a mit csak az öntőde produkál. Mind-

járt a nyomda mellett, egy külön helyen, van két öntőgép; egyik a régi, másik az új rendszer szerint készíti a betűket. Egyszóval elmondhatjuk, hogy az öntőde kitett magáért.

Fischer és Mika szintén dolgoztat egy öntőgéppel és e czég is megtette azt, a mi tőle telhetett.

Hátul, a főbejáratól jobbra, a következő budapesti nagyobb nyomdák fülkéi vannak: Posner, Athenaeum, Pesti Részvénytársaság, Pallas, Franklin, Hornyánszky, Czettel és Deutsch. Több nincs a földszinten.

A Franklin ugyancsak a fülkéjében állította ki azt a két régi sajtót, a melyet márcziusi számunkban képen is bemutattunk. Ezeket is nyomnak. Mi ugyan helyesebbnek tartottuk volna, ha ezeket is kiállítják a modern gépek közé, hadd láta volna a közönség a különbséget a prés és a rotációs gép között. Ott, eldugva, alig veszi valaki észre.

A földszinten vannak még a könyvkötőgépek is, majd egypár vésnők és papirkereskedő állított ki igen csinos dolgokat.

Az *emeleten* a Magyar kir. államnyomda és az Egyetemnyomda külön-külön teremmel bir. Az államnyomda sokféle érdekes dolgot állított ki, míg az egyetemé inkább csak iskolakönyveket. Kár, hogy a két nagy terem csak úgy kong az ürességtől. E két terem között levő karzaton jönnek azután a vidéki és fővárosi nyomdák elegyest. Némelyek több üvegszekrényvel, mások már hárman-négyen húzódnak meg egy helyen.

Az *emeleten* ott láttuk a következő *fővárosi* nyomdákat is: Apollo r. t., Brózsza, Corvina, Heisler, Hamburger és Birkholz, Wodianer, Kanitz C. és fia, Preszburger Frigyes, Kosmos, Pesti Lloyd, Posner, Athenaeum, Részvény, Pallas. (Az utóbbi háromnak itt is van több szekrénye.) Gyulai Samu, Kunosy V., Vas Tivadar litografusok.

A *vidékiek* közül: Réthy Lipót (Arad), Bába Sándor (Szeged), özv. Kirschner J. E. (Versecz), Wittigslager K. (Pancsova), Debreczeni városi nyomda, Pleitz F. Pál (N.-Beeskerek), Buzárovits G. (Esztergom), Angermayer K. (Pozsony), Berkovits Mark (Kula), Skarnitzl X. Fr. (Trencsén), Pannonia (Győr), Steinfeld Jenő (Sárospatak), Huszár István (Nyitra), Kner Izidor (Gyoma), Uhrmann Henrik, Mangold Sándor (Temesvár), Szabó Lajos (Gyergyó-Sz.-Miklós), Adi Árpád (M.-Vásárhely), Grecsits J. (N.-Beeskerek), Rónai Frigyes (Komárom) s a mit legelőször kellett volna említenem: ott van a kolozsvári keresk. és iparkamara nyomdászattörténelmi kiállítása. Ez a vidéki kiállítók legelseje. Négy nagy szekrényben valóságos történet ez, a melyet *Ferenczi Zoltán* állított össze igen praktikus és érdekesen. Ez az egy vidéki város, a mely ily impozánsan, *együttösen* vesz részt a kiállításban, s bár még mindent csak nagyjában tekintettünk meg, mégis azt hisszük, hogy ez a négy szekrény a bibliografusoknak búcsújáróhelye lesz. Érdekesek még a több mint 300 év óta fennálló debreczeni városi nyomda kiállított tárgyai is.

De majd a részletes leírásnál ezekről is többet mondunk, kivált ha alkalmunk nyílik az üvegszekrények *belsejében* is lapozgatni.

Nagyon gazdag és szép a fényképezetek kiállítása

is: hihetetlen méretű fotografiák és színes képek váltakozva, egyik leglátogatottabb részei a pavillonak.

A könyvkötő-munkák közül remekszépek a Gottermayer-czég kiállított tárgyai.

Lehet, hogy a nagyjából történt áttekintésnél kifejejtettünk egy-két nyomda-czéget, a mi nem is lenne csoda, mert némelyik kiállító még arra se gondolt, hogy a tárgyak közé a firmáját kitegye. Sok kiállítónak a nevét csak az impresszumokból böngésztük ki, a mi bizony nagyon megnehezíti a tájékozódást, sőt a felületes szemlélő nem is vesz magának arra fáradságot, hogy ilyen nehézkes módon keresse meg a kiállító nevét.

Ezek volnának nagyjában megtett észrevételeink, a mikből csak örömmel konstatálhatjuk, hogy a XV. csoport vezető férfiai mindent megtettek arra, hogy a sokszorosító-iparágakat méltó keretben mutassák be a világnak.

Hogy egyes tehetősebb és nagyobb budapesti üzletek, régi hírű vidéki nyomdászok elmaradtak a versenytérről, az nem a vezetőség hibája, hanem abban leli magyarázatát, hogy a mi nyomdatulajdonosaink nagy része még vagy bátoratlan, vagy önző, vagy pedig közönyös: szóval nem találja bele magát a mai korba, a mikor kiabálni, lármázni kell, ha azt akarjuk, hogy észrevegyenek.

»Néma gyermeknek az anyja sem érti a szavát.«

Ezzel az okulással menjenek az új ezredébe azok, a kik előtt minden szép szó siket fülekre talál.

A külföldi szakembereket pedig arra kérjük, hogy ne az ilyen *általános* kiállítások után itéljenek fölötünk, mert azt — ha akarják — tudhatják ők is, hogy az ilyenek inkább a laikusok számára készülnek, a mikor nem a belső becsre, hanem a külső csinra fektetik a főszólyt.

Mi is ebből a szempontból vesszük majd elbírálás alá.

Tichy Ákos.

A kémia Gutenberg művésztének szolgálatában.

Srpek Ottó dr. második szabad előadása a Szakkörben, 1890. évi április hó 12-én.

A mult alkalommal néhány kémiai fogalom megállapításával foglalkoztunk, aztán pedig azoknak az anyagoknak a tárgyalására tértünk át, melyekkel a könyv- és nyomdász naponta foglalatatoskodik. A mig akkor különösen a fekete festékek vették érdeklődésünket teljesen igénybe, addig ma a színes festékeket fogjuk kémiai szempontból közelebbről vizsgálni.

Mig a fekete festékeknel főként egy elemmel (a szénanyaggal) volt dolgunk, addig a színes festékekben oly testeket ismerünk meg, melyek különféle elemekből állanak. A színes festék ugyanis majd a vasnak savanyaggal való összetételéből, majd pedig a vas és a cyan elemeiből áll; majd ólom egyesül krómsavval, majd pedig kadmium kénnel, ólom szénsavval stb.

Olykor tiszta elemek is, mint: arany, ezüst, aluminium, réz stb.; avagy fémek kombinációi, melyek bronzfestékekkel állítatnak elő.

Oly festékanyagokról kell tehát szólanunk, melyek a természetben készen képződve fordulnak elő és melyek csak fizikális átváltoztatásokat igényelnek, hogy alkalmaztatásba jöhessenek; továbbá olyan festékanyagokat kell ismertetnünk, melyeknek előállítására minket a kémia tanított.

A természetes ásványfestékek általában rendkívüli fényük által tűnnek ki, noha hiányzik is náluk az a tűz, mely a szerves festékek nagy részének a saját-sága. A földfestékek különféle és fontos alkalmazása az üveg-, porcellán-, email- és festő-iparban, az olaj- és freskó-festészetben és végül a grafikai műiparban idézte elő különösen a fontosabb festékek nagymérvű előállítását.

Legyen szabad most a mesterségesen előállított, részint azonban a természetben készen képződve előforduló festékanyagok közül néhányat elősorolnom.

A fehér ásványfestékek közül megemlítem:

1. a szénsavas meszet (krétafehér);
2. a magnézia-fehért (tajtékefehér).

Ez utóbbi, melyet leginkább a dolomitból nyerünk, a szénsavas mésznek szénsavval való kémiai összetételéből áll.

Igazi fehér festék: a permanens-fehér (blanc fix), vagy kémiai nyelven kénsavas baryt, melyet súlypátnak is neveznek és természetesen képződve fordul elő. A súlypát vas hozzáadása által gyakran egy kevés sárgás, azonban a hőben sósavval való kezeléssel mellett utólagos megmosatással megtartja tiszta fehérségét. A természetes súlypát rendkívül sűrű, 4-3-del nehezebb, mint hasonló térfogatú víz és általában grafikai czelokra szolgáló festék gyanánt alig használható. Sokkal szebb fehér és nagyobb színedő képességgel bíró festéket nyerünk a kénsavas barit mesterséges előállítása által. Ha klórbáriumot kénsavas natronnal, vagy kénsavval elegyítünk, előáll a permanens-fehér, melyet rendszeren oly festékkeverékeknel használunk, hol derültebb színhangulatot akarunk előidézni; megjegyzendő, hogy e mellett az árnyalat tisztasága, szépsége és élénksége mi csorbát sem szenved.

Minthogy a súlypát aránylag rossz színedő festék, ott, hol csak arról van szó, hogy igen olcsó festékeket állítsunk elő, csupán nehezítő szerül szolgál. Az olcsó krémsárga festékek, melyek kilója már 18—30 krajczárért kapható, nem egyebek, mint 99% súlypát és 1% krómsárga.

Egy másik fehér festék, mely közönségesen cink-fehér vagy habfehér név alatt ismeretes: a cinknek savanyaggal való összetétele. A cink-oxid a természetben mint vörös cink, 12% mangán-oxidullal keverve fordul elő, de ez az ásvány közvetlen még nem jöhet használatba. Azt a cinkfehért, a melyet mi használunk, mesterséges úton állítják elő és pedig vagy cink elégetése, vagy pedig szénsavas cink izzítása által. Nagyban a cinkfehért közvetlen magából az ércből vonjuk ki. Az ércet ugyanis legelsőbb a szénnel vagy kokszzsal fűtött kályha rostján izzásba hozzuk, azután a rost alatt erős légáramot vezetünk

keresztül, mi által a már előbb az ércből kiolvadt cink elég, a gőzöket pedig, melyek ZnO -ból állanak, — mint a közönséges korom — bizonyos mennyiségű csövön keresztülvezetjük, melyekben a cink-oxid éppen úgy, mint a korom, a falakra rakódik. Miután azonban ily előállítási mód mellett a szénből is korom képződik, mely a lerakódás által a cinkfehér is befeketené, a gőzöket előbb csatornákon kell keresztülvezetni, melyekben magas hő és erős légbevezetés mellett a szénrészecskék teljesen elégnék. Ez a cink-oxid, épp úgy mint a permanens-fehér, az ólomfehér helyettesítésére szolgál.

A grafikai műiparra nézve igen fontos festékek: az ólomfehér, kremsi fehér, velencei fehér, hamburgi fehér, hollandi fehér stb.

E különféle elnevezések nem jelentenek mind egyforma összetételt; így:

az ólomfehér nem egyéb, mint szénsavas ólom, több-kevesebb ólomoxid-hidráttal;

legtisztább a kremsi fehér;

egyenlő részekben tartalmaz ólomfehér és súlypátot a velencei fehér;

a hamburgi fehér egy rész ólomfehérből és két rész súlypátból áll;

a hollandi fehér egy rész ólomfehér és három, sokszor több rész súlypátból áll.

Néha az u. n. ólomfehérben csak nyomai láthatók a valódi ólomfehérnek, a többi rész csak súlypát.

A fehér festékek közül a tiszta ólomfehér különösen jeles színedő képességével tűnik ki. Ez a festék már a legrégibb idő óta ismeretes.

A sokféle előállítási mód közül legfontosabbak:

1. a hollandi módszer (a legrégibb);
2. a francia módszer;
3. az angol módszer.

E módszerek alapja a következő:

Ha ólomázt ecetsavas ólomoldatban feloldunk, aztán szénsavat vezetünk keresztül, úgy rövid idő múltán a vízben föl nem oldható ólomfehér kiválik. Ez a kémiai eljárás képezi mind a három módszernek az alapját.

A francia módszer szerint éppen úgy járunk el, a miként azt elmondottam.

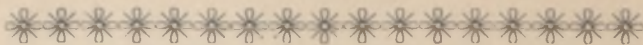
Az angol eljárás tekintettel van arra a tapasztalatra, hogy nem szükséges teljes oldatú ecetsavas ólomot előállítani. Ólomázt ugyanis 10% ólomcukor hozzáadása mellett nedves tömeggé gyúrunk, aztán a megfelelő készülékekben lévő tömeg fölött szénsavat vezetünk be. Az ólomcukor és szénsav aztán az ólomoxidot itt is ólomfehérré változtatja át.

A legrégibb, vagyis a hollandi eljárásnál az ólomot — csigaszerű alakú lemezek alakjában — mázolt cserépedényekben söreczettel, vagy egyszerűen ecettel — mely elenyésző képességű alkatrészeket tartalmaz — leöntjük. Ezek az edények aztán lóganéj közé tétetnek. A ganéj szétbomlása folytán a hőmérsék emelkedik és az ecetsav hatása, továbbá a lég savanyaga, végül az erjedőképes anyagokból kiváló, valamint a szétbomlásából származott szénsav következtében az ólomlemezekben ólomfehér képződik. Ez a működési folyamat rendszeren hat hétig tart. Ez idő

elmultával a kereskedelemben palafehér elnevezés alatt ismeretes ólomfehér a lemezekről lekaparják, elcsomagolják és szétküldik. Ez az eljárás újra megkezdhető, ha az elhasznált ólomlemezeket újakkal és a ganéjnak legalább egy részét friss ganéjjal helyettesítjük.

A fehér festékek közül még csak az u. n. keverék-fehér akarom megemlíteni, mely a színes festékek előállításánál fontos szerepet játszik. A keverék-fehér nem egyéb, mint agyagföld-összetétel és pedig: alumíniumnak savanyaggal (vizanyag) való összetétele. Mindazok a festékek, melyek agyagföld-alappal vannak előállítva, rendkívüli könnyűség és erős fény által tűnnek ki.

(Vége köv.)

A kolozsvári nyomdászat története.

I.

Mindenki részére, ki az ügyszó méltó szeretetteljes figyelemmel kíséri szaktörténelmi irodalmunk fejlődését, kedves meglepetésnek mondható ama díszes könyv megjelenése, melyről röviden már mult számunkban megemlékeztünk. Ez a könyv *Ferenczi Zoltánnak: A kolozsvári nyomdászat története* című munkája.

Helyesen cselekszik szerző, midőn oly szép szavakban mutat rá a könyvnyomdászatnak annyira mélyreható befolyására Kolozsvár művelődéstörténetében és hálás köszönettel tartozunk úgy a könyv írójának, mint annak megjelenését lehetővé tevő iparkamarának, hogy a kolozsvári könyvnyomtatásnak eddig szét-szórtan ragyogó mozaik-darabjait egy ily sikerült, teljes egészét képező keretben tárják elénk.

A jelen könyvismertetés írója már 1894-ben szóba hozta hazai nyomdásztörténetünk eme nagy hézagát egy, a *Magyar Nyomdászat* azévi deczemberi füzetében megjelent *Nyomdásztörténelmi fragmentumok* cím alatt irt cikkben, a melyben párhuzamot vont a nagyszombati és debreczeni sajtók meg Kolozsvár nyomdászata között; az utóbbi jelentőségéről következőképpen nyilatkozott:

Kolozsvár a fejlettség magas fokán álló értelmiségének köszönheti első sorban, hogy Gutenberg mestersége falai között oly korán tudott állandóságra szert tenni. Szépen virágzó iparosélete mellett gyülekezőhelye volt a királyhágtóni főnemességnek, egy ideig rezidenciája a nemzeti fejedelmeknek és később is a kormány székhelye; itten központosultak a vallási és politikai áramlatok szárai és itten történt nem egyszer az ezen áramlatokból származó érdekellentétek összecsapása. Mindezen viszontagságos mozanatokat tünteti fel a kolozsvári nyomdásztörténet is. Látunk egyes nyomtatóműhelyeket feltűnni, másokat pedig nyom nélkül elmerülni; három hitfelekezetnek hívei: katolikusok, protestánsok és unitáriusok vették igénybe a nyomtatósajtót, ügyeik előbbrevitelére. A mellett időnként magánosok is állítottak nyomdákat stb. stb.

Kolozsvár érdemeit a magyar irodalom körül szembe-tűnően adja tudunkra Szabó Károly nagy munkája a XVI—XVII. század könyvészetéről. Ugyanis 1711-ig

az összes hazai nyomdák közül itt jelent meg a legtöbb magyar nyelvű könyv, 360 mű; a Kolozsvárhoz legközelebb álló városokban, mint Debreczenben 282, Lőcsén 274, Nagy-Szombathban 174 s a többi városokban mind csak 100-on alul áll a kiadott magyar könyvek száma.*

Ferenczi Zoltán munkáját három részre osztja föl, úgy mint:

I. A Heltai-nyomda időszaka. (1550—1660.)

II. A nyomdászat mint műipar. (1669—1784.)

III. Hanyatlás és újraébredés. (1785—1896.)

Ez a három rész aztán alcímek alatt felsorolja időrendi egymásutánban az egyes nyomtatóműhelyek tevékenységét, egyben méltatva ennek kihatását a közéletre.

»A könyvnyomtatás eredete« cím alatt szerző előadja a Gutenberg előtti idevágó viszonyokat és aztán rátér a találmány elsőbbsége kérdésében támadt vitás igényekre, minek során arra a szembeötlő volta miatt könnyen elkerülhető lapszusra akadunk, hogy szerző Gutenberget és Gensfleisch Jánost két különböző személy formájában szerepelteti.

Következik ezután a Heltai nyomda működésének ecetelése. S bár ily tel-

jes képpel, mint az itt ecsetelttel, még nem birunk e nagyhirű nyomtatóműhelyről, mégis újabb, eddig még ismeretlen adatra nem bukkantunk; még mindig nem tudjuk: hol és melyik esztendőben született Kolozsvár első nyomdása, idős Heltai Gáspár. Szintily homály fedi társának, Hoffgreff Györgynek személyét; nem tudjuk: erdélyi szász ember volt-e ő, avagy pedig nagy Németországból szakadt hozzánk, valamint azt sem, hogy mi lett belőle, mikor 1559-ben újra és ezuttal egyedül Heltai vette át a nyomda vezetését. Máskülönböen meglehetősen folytonosságban mutatja be a Heltai-nyomda száztizéves tevékenységét, valamint az azt intéző személyek is érdem szerint vannak méltatva. Az öreg Heltain és fián kívül,

* L. bővebbet a *Magyar Nyomdászok Évkönyve* jelen évfolyamának Lubik Zoltán *Régibb nyomdánk produkciójáról* című cikkében, 95—98. l.

a későbbi időben, 1630—1660 ig, Abrugi fejtette ki a legnagyobb tevékenységet a Heltai-műhely vezetői közül.

Abrugi György volt a nyomda utolsó vezetője is, mert 1660-ban megszűnt működése, mivel a betűk — Bod Péter és más hitelt érdemlő erdélyi írók állítása szerint — részint elkoptak, részint elpusztultak. Így végződött a hazai kultúra e nagyfontosságú előmozdítójának tevékenysége, miután száztiz esztendő lefolyása alatt — a mai napig felszínre került adatok nyomán — 252 sajtóterméssel ajándékozta meg nemzeti irodalmunkat.

Mátyás királynak Londonban legújabbán fölfedezett arcsképe.

Heltai nyomtatványai közül a következő címűt, ívrétű *falragasz* alakban előállítottat, közöljük kuriózum gyanánt:

Igen hasznos es drága nemes receptum, avagy orvosság, mikoron az asszonyi allaton auagy az szolgáló leanyon, tunya, rest, avagy czáczago szín vagyon: Erről a betegségről talatlatot Bodalrius könyueből, es Aesculapiusbol, Galenusbol, Hypocrates könyueből, Es egyéb bánatos Doctoroknac könyuekből: Az Tudos es Bölcz Doctor által, (kinec neue) Nem gondoloc vele: össze szedötetet.

Az 1578-ban megjelent *Herbarium* című fűvészkönyv előszavában Heltainé emigy sopánkodik: »Az ki nyomtatásnac munkaya

és koclczege enyim. Eszt én toellem ilyen szekeny oezvegy Asszontol az Magyar nemzet io neuen vegye.«

Érdekesek a könyv e részében közzétett könyvcímek hasonmásai is. Az első Tinódi Sebestyén *Cronica*-jának címlapja, 1554-ből. Ez tehát Hoffgreff munkája, mert abban az időben ez volt a nyomda egyedüli birtokosa. A tölcseralakú szedés fametszet-keretbe van foglalva, mely metszvény felső részében renaissance-motivumokból áll, alja pedig Sámsonat ábrázolja, a mint az oroszlánal birkozik. Egy másik könyvczím, a már említett *Herbarium* címlapja, szintén fametszvény nyel. A metszvény jobboldali alsó sarkában egy gyógyfüveket kínáló kofa ül, fölötte egy fűeskertben munkálkodó kertészt látunk, a baloldal alját egy laboratorium képezi, mig fölötte egy patikárust látunk, körülvéve tégelyekkel és gyógyüvegekkel. A harmadik metszvény a *Salamon és Markalf* című ismeretes népkönyv

czímlapját képezi. Mind a három metszvény — úgy látszik — egy és ugyanazon művész kezemunkája; ezek állítólag Kolozsvártt készültek és kivitelben is elég ügyesnek mondhatók.

Ferenzi Zoltán munkájában ebből az időből még egy második kolozsvári nyomda létezéséről is ad nekünk tudomást. Ez a jezsuiták által 1581-ben alapított nyomda, melynek termékei gyanánt eddig még csak két munkát ismerünk, egy 1581-ben megjelentet és egy 1585. esztendőből valót. Szerző véleménye szerint azonban a jezsuiták ez első kolozsvári nyomtató-műhelye 1588-ig, a jezsuiták kiűzéséig, állhatott fenn. Későbbi kutatások feladata leszen majd e homályos ügyet napfényre hozni.

Firtinger Károly.

A nyomtatóteremből.

Valamely nyomtatvány, nevezzék azt bármi különleges néven, mindig csak a nyomás megtörténte, vagyis a nyomtató munkája után vehető értéki elbírálás alá. Műszedések, plakátok, illusztrációk a szedő, vagy rajzoló részéről kifogástalanok lehetnek, a közönség előtt még sem fognak valami nagy érdeklődést kelteni, ha rosszul vannak nyomtatva. Ellenkezőleg, ha valamely munka a szedő keze alól nem is jött ki tökéletesen, a jó nyomás mégis értékesé, elfogadhatóvá képes azt tenni. Éppen a nyomás az a része a mi iparunknak, a mely mint utolsó van hivatva arra, hogy az egész munkát az igazi világitásba helyezze. Ezek elismert tények, vagy legalább azoknak kellene lenniök. De mennyi mulasztás tapasztalható éppen ez irányban!

A mi reklámszomjas korunkban, a melyben az egész világot nyomtatványokkal árasztatják el, nap-nap után majdnem mindenkinek kerülnek nyomtatványok kezei közé. E nyomtatványok legnagyobb részét figyelemben sem részesítik és egyszerűen eldobják, éppen azért, mert hiányos kivitelénél fogva nem képes mindjárt az első pillanatra hatni. Másként van ez ama kevés munkáknál, a melyek jól vannak előállítva; az ilyen munkákat elteszik, ezeket elolvassák és így tulajdonképeni céljukat betöltik. Ha valamely nyomtatvány nem hat mindjárt az első pillanatra, ennek rendszeren a nyomásban keresendő a főoka. Éppen azért, e cikkelyben azt tűztük ki feladatul magunknak, hogy kikutassuk az okot, miért kerül annyi rosszul nyomtatott nyomdai termék a piacra.

A rossz nyomásnak okai különbözők, forrásuk azonban — azt lehetne mondani, majdnem kivétel nélkül — ugyanegy; vagyis beszéljünk érthetőbben és mondjuk ki, hogy a nyomtatóterem vezetőségében rejlik ennek a főoka. Ha valamely nyomda vezetősége hiányos, nem használnak semmit a legjobb segéd-eszközök, a legújabb gépek, a legjobb és legszebb anyagok: a nyomás kevés kivétellel szánandó lesz. Jó nyomó mindig van elég, csak jó vezetőre van szükségök, hogy munkájuk mennél tökéletesebb legyen. Még olyan nyomók is, a kikre nem lehet ráfogni, hogy

a legügyesebbek, elfogadható munkát fognak szolgáltatni az értelmes, éber vezetés alatt.

Minőnek kell a gépterem vezetésének lennie, hogy az valóban megfelelő legyen? Ime, ez az a kérdés, a melyre felelnünk kell. A nyomtatóterem vezetőjének egy kiváló, tapasztalt szakembernek kell lennie. A vezetőnek mindenben hathatósan közre kell működnie és korántsem elég az, hogy a heti számadásokat elkészítse; nem elég az, hogy magát csupán munkagyűjtőnek tekintse, a ki fiókjából egyszerűen kiadja a munkát, a melyet a főművezetőség minden tekintetben az ő gondjára bízott és alantását teljesen a maga szárnyára bocsássa. A vezetőnek utasítást kell adnia minden irányban, hogy a nyomás helyesen és jól eszközöltessék; a nyomási proceszus minden aprólékosságával annyiban tisztában kell lennie, hogy esetleges tévedéseket jó cleve megakadályozhasson. Ha a munka már annyira előhaladott állapotban van, hogy a nyomás megkezdéséhez az engedélyt megadták, a vezető még korántsem tekintheti betöltöttnek feladatát, hanem kötelessége a nyomást tovább is időről-időre ellenőrizni. Ezen a téren sok a hiba, a ferde felfogás. Ellenőrzés ugyan minden nyomdában uralkodik, de a legtöbb esetben csak a munkást, a munkát pedig éppenséggel nem ellenőrzik. Az előbbi természetesen sokkal könnyebb és kényelmesebb. A munka, illetőleg a nyomás ellenőrzése azonban sokkal szükségesebb, mert a munkás ellenőrzése magából a munka ellenőrzéséből önként folyik. Ha a nyomtató ellenőrzését főcélznak tekintik, úgy ezt nem csupán a kivétel ellenőrzése, nem csupán a munka sínyli meg, hanem kedvtelenséget, bosszankodást, indolenciát szül a kivelt eszközlő munkásban. Az így létrehozott kedvtelenség aztán természetesen átmegegy a munkára, és mi az eredmény? Hiányos, rosszul sikerült nyomás. A tapasztalt szakember tudja ezt és gondoskodik róla, hogy az ellenőrzés mindig az igazi keretben mozogjon.

Másként van ez azonban az olyan vezetőnél, a ki a kellő tapasztalattal nem rendelkezik, a kit — a mint ez gyakran megesik — az iroda-személyzetből, vagy — a mi néha szintén megtörténhetik — a szedőteremből hívnak meg a nyomtatóterem vezetésére. Az ilyen egyének rendszeren nélkülözözik az ehhez szükséges kvalifikációt és sohasem nyújthatnak biztosítékot jól és szépen kiállított nyomtatvány szállítására. Nem segít itt semmi törekvés, nem a legjobb akarat, ha a nyomtatóterem vezetője a személyzetnek tettele tanácsal bármely pillanatban és állandóan oldalánál nem állhat. A legtöbb esetben vagy nem fogja észrevenni a hibát, az okot, a melyek a nyomást hiányossá teszik, avagy ha észre is veszi, nem tudja megadni a módot, a melylyel a hibát helyreütni lehetne. A tapasztalat azt tanítja, hogy az ilyen vezetők mindig azt hiszik, hogy a hiányos nyomást az egyenetlés tökéletlen volta idézi elő. Arról, hogy az ok másban, talán a hengerek állásában, alkotásában, a festékben, a felvonatban, vagy valamely más defektusban is kereshető, nem tudnak vagy nem tudhatnak semmit. Pedig attól, a kit a nyomtatás felügyeletével megbíznak, annyi csak megkövetelhető, hogy a nyomónak meg

tudja mondani, hogy a fölfedezett hibát mi módon lehet helyreütni. Ha erre nem képes, úgy tekintélye idő előtt elvesz.

Előfordulnak hibák, a melyeket igen gyakran és előszeretettel szeretnek a nyomó nyakába sózni. A nyomó ugyan sohasem menthető fel teljesen a rosszul eszközölt nyomás vádjá alól, de nem szabad feledni, hogy ez főlebvalója rendelkezései szerint tartozik cselekedni. A vezető akarata az irányadó. A nyomónak alkalmazkodnia kell főlebvalója intézkedéseihez még akkor is, ha az ő nézete szerint ez intézkedések tévesek. A jó nyomó mindig iparkodni fog ilyen esetekben nézeteiről a vezetőt meggyőzni. Néha-néha sikerül is ez neki, a leggyakrabban azonban nem. A tapasztalat azt bizonyítja, hogy néha még a legkiválóbb szakvezető se veszi észre a hibát, de az ilyen sokkal inkább hajlandó személyzetét meghallgatni s nézetükhöz — ha helyes — hozzájárulni, mint a nem szakember. A nem szakembernél nehezen sikerül a nyomónak saját nézeteit érvényre juttatni, mert ez a nyomó érveléseit nehezen, vagy éppenséggel nem érti meg, bizalmatlanná lesz s azt hiszi, hogy a nyomó azért beszél, mert meg akarja a munkáját könnyíteni.

Az ellenőrzéssel sincs azonban még a vezető tevékenysége kimerítve. Így mindenekelőtt meg kell tudnia adni a nyomónak, hogy hogyan eszközölje a formátumot, hogyan alkalmazza a festéket, miként tegye le az alapfelvonatot (Grundaufzug), miként végezhet leg-rövidebben és legjobban a beosztással és a nyomáshoz igazítással (Zurichtung) stb. Ez szükséges már azért is, hogy az üzletben bizonyos szabály honosuljon meg, miáltal sok munka takarítható meg. Éppen úgy képesnek kell lennie a vezetőnek arra, hogy a színnyomásnál a festékeverés miként eszközöltessék, hogy ez által idő takaríttassék meg.

Az előadottakkal azt akartuk kifejtteni, hogy ki van első sorban hivatva arról gondoskodni, hogy a nyomás jól eszközöltessék. Nagyon természetes, hogy a nyomtatóterem vezetőjének így egész nap dolgozni, ügyelni, forogni kell, de hát végre is ez kötelessége.

Még csak azt említjük fel, hogy a szépen kiállított nyomtatvány egyszersmind reklámul szolgál s emeli annak a nyomdának a nivóját, amelyben készült; új megrendeléseket von maga után, tehát kamatozik, még akkor is, ha a gondos kivitel valamivel több időt vett is volna igénybe, mint a mennyi arra előzőleg kiszabva volt. Hogy a rosszul és izléstelenül eszközölt munkával, még ha olcsóbb is, az ellenkező eredmény érhető csak el, azt bővebben taglalnunk fölösleges.

(A Graphischer Beobachter után szabadon.)

L. D.

VEGYESEK.

Mellékletünk illusztráció-nyomás a Patria-nyomdából, melyet az intézet vezérigazgatója, *Fábian János* műszaki tanácsos úr ajánlott fel lapunk részére. A szépen sikerült nyomást *Gleichner Károly*, a nyomda főgépmestere végezte, a hozzávaló papírt meg *Moirel F. Ödön* papirkereskedő szállította. A kép különben a selmeczbányai erdészeti akadémiának 1892-ben végbement felavatását örökíti meg.

Megemlítjük még, hogy ezen a képen kívül még egy egész csomó ily sikerült, különféle felvételt képező illusztrációt nyomtak a Pátriában az erdészeti akadémia ünnepsége alkalmából.

A király a sokszorosító-ipar pavillonjában. Folyó hó 15-ére volt bejelentve a király látogatása a XV. csoport pavillonjába, mely alkalomra a csoportbizottság, elnökével élén, teljes számban jelent meg a magas látogató fogadására. A pavillonba csak kiállítókat vagy ezek hozzátartozóit és meghívottakat bocsátottak be, daczára ennek, diszes közönség gyűlt egybe. Fél négy előtt öt percczel megérkezett a király kíséretével s miután a csoport elnöke, lovag Falk Zsigmond a bejáratnál üdvözölte, néhány szóval megköszönte a fogadtatást s bemutatván magának a csoportbizottság tagjait, megkezdte körútját. A teljes órahosszáig tartott körúton folyton lovag Falk vitte a cicerone szerepét és szolgált a felséges vendégnek fölvilágosítással. A szemleúton számos kiállítót mutatott be az elnök a királynak, kinek mindenkihez volt néhány nyájias szava. A Franklin-Társulat kiállításában megismerte az egyik öreg sajtóban a Makart-féle történelmi menetben szerepelt sajtót. A fényképezés osztályában lefénnyképezette magát s innét is lejöve és az emeletes gallérián körülvárvan, éppen szemközt érkezett le az iker-körforgógéppel, mely ebben a pillanatban működni kezdett s dobálta ki a *Sajtó* című alkalmi ujságlapot; nevezetes, hogy a lapban már megvolt a fogadtatás leírása is, melyet az alatt az idő alatt irtak, szedtek ki és stereotipáltak, a míg a király szemleútját tartotta. Fél öt mult már, midőn a felség, megelégedését többszörösen kifejezve és a csoportelnöktől szívélyes búcsút véve, a közönség viharos éljenzése között távozott. Megemlítjük még, hogy a pavillonban léte alatt csaknem minden gép valami alkalmi vonatkozású dolgot nyomtatott, melyből ő Felsőségnek is bemutatott egy-egy példányt, a közönség között pedig ingyen osztották széjjel.

A király és a milleniumi történet. Ő Felsőge a sokszorosító-pavillonban legelőször az Athenaeum-részvénytársulat kiállítását nézte meg Emich Gusztáv vezérigazgató kalauzolása mellett. Itt szemébe tűntek a tizkötetes *Milleniumi Magyar Történet* eredeti képei, melyek közül a Benczur Gyula által Vaszary Kólos herczegprímás vezető czikkéhez rajzolt allegorikus kép és Munkácsy Honfoglalás című képe különös tetszésében részesültek s azokról igen elismerőleg nyilatkozott.

Érdekes fölolvassó-ülésre van kilátása a Szakkör tagjainak. Az elnökség a legutóbbi választmányi ülés határozata értelmében levélben felkérte *Schwartz Sándor* földinket, a bécsi Graphisches Centralblatt szerkesztőjét, hogy junius hónapban — a mikor ügyis átrándul Budapestre — tartson fölolvassást a szakiskoláról. Reméljük, hogy Schwartz úr teljesíti a Szakkör kérelmét, a mely esetben a tagok is tudni fogják kötelességüket s szíves ovációkban részesítik majd a bécsi szakiskola lelkes bajnokát. A fölolvassó-ülésről annak idején majd meghívók útján értesítjük a Kör tagjait és az érdeklődőket.

A Szakkör nyári mulatsága körülbelül junius hó második felében lesz. A vigalmi bizottság már megtette az előkészületeket.

Beteg állapotok a fővárosi hírlapkiadóvállalatok terén. Az utóbbi időben láprakapott hírlapalapítási láz kóros tünetei már nagyban jelentkeznek. Az így alapított ujságok egyike, a Honvéd cz. napilap már régen a néhaiak közé tartozik, a Hazánk folytonos gazdacserélgéssel veszi az injekeziókat, a többi mesterségesen fentartott napilapok meglepő nagy összegű deficitet mutatnak ki vagy hallgatnak el. Igen érdekes és jellemző az Országgyűlési Értesítő kö- és könyvnyomdája részvénytársaság igazgatóságának jelentése az április 9-iki közgyűléshez, melyből idézzük a

következőket: »Bár nyomdánk forgalma az 1895. év folyamán is tekintélyes volt, mégis hasznót nem mutathatunk fel, sőt sajnós, üzletünk tekintélyes veszteséggel zárult, mit főképpen az idézett elő, hogy a nyomdász-személyzet a munkát mintegy hat héten át megszüntette, mindazáltal szerződéses munkáinkat nagy áldozatok árán teljesíteni voltunk kénytelenek. Hozzájárult, hogy megfelelő forgalmi tőke hiányában, fölemelt kamatláb mellett, kölcsönpénzeket voltunk kénytelenek igénybe venni. Lényeges veszteséget okozott végre a magyar földművelésügyi miniszterium Földművelési Értesítőjének, nemkülönbén a Néplap, Volksblatt, Poporul és Vlast a Svet előállítására, melyekre nézve a kötött szerződés, sajnós, igen kedvezőtlennek bizonyult. Vállalatunk további fennállása, lehetőleg teljes kifejlődése és hasznalhajtóvá tétele érdekében főképpen a czélből, hogy gépek és egyéb felszerelések beszerzése révén felszaporodott nyomasztó adósságainkat kifizethessük és e mellett az üzlet számára megfelelő forgalmi tőkét biztosítsunk, elodázhatatlanul szükségessé vált, hogy alaptőkének gyarapíttassék.« A vállalat iránti bizalmatlanság pénzügyi körökben azzal

ujságírásról a leg részletesebben számol be, közöljük a következő adatokat: 1780 óta megjelent hirlap és folyóirat magyar nyelven összesen 3397 (a fővárosban 1754, a vidéken 1643, 14.013 évfolyamban). Összesen 3478 hirlap és folyóirat jelent meg száztizennyolc év alatt. 1896 elején a fővárosban 425, a vidéken 143 helyen 369 és 7 külföldön jelent meg. (Míg a múlt 1895. év elején Budapesten 428 és 144 vidéki városban 374, külföldön 4 hirlap és folyóirat adott ki magyar nyelven.) Ezenkívül megjelent hazánkban idegen nyelvű hirlap és folyóirat: német nyelven 130 (1895 elején 128), szláv nyelven 40 (1895 elején 44), román nyelven 18 (1895 elején 19), olasz nyelven 3 (1894 elején 3), francia nyelven 3 (1895 elején 2), zsidó nyelven 1 (1895 elején 1), összesen 194; a magyarokkal együtt 996 (1895. évben 197, a magyarokkal együtt 1003). E szerint 9132 magyarul beszélő egyénre esik egy magyar hirlap, 15.648 németre egy német, 46.545 szlávra egy szláv, 152.324 román ajkú egyénre egy román hirlap. Az amerikai Egyesült Államokban 18.500 hirlap és folyóirat jelent meg (tizederése napilap), 3081 egyénre esik egy; Svájcban 900 h

bizonyítatik a jelentés által, hogy az 1894-ben megszavazott 200.000 frt ára II. kibocsátású részvényekből csak 56.400 frt ára kelt el s a lefolyt 1895. év pénzügyi eredményére áttérve, jelenti, hogy az igazgatási és üzemi költségek, adók és kamatok fedezése és a 4694 frt 74 krnyi tartalékalap felhasználása után veszteségképpen még 43.456 forint 88 kr. marad.

Kiállítási levélbélyegjegyek. A levéljegyek e válfaja az utóbbi években lett divatos és igen alkalmas segéd-eszköznek bizonyult valamely kiállítás iránt az érdeklődést ébrentartani, illetőleg propagandát csinálni annak látogatására. A mellett a könyvmai ipar is egy jelentékeny újabb munkaághoz jutott. A jelen év folyamán egész seregét rendezik a nagyobb és kisebb méretű kiállításoknak és így a kiállítási levéljegyek is szép forgalomnak örvendnek. A *Freie Kunst* szerkesztőségének jóvoltából három ily levéljegynek hasonmását mutatjuk be olvasóinknak. Itt van első sorban a mi ezredéves kiállításunk jegye. A jegy a kiállítási falragasz főcsoportját vette mintául és a helybeli *Posner* és *Kosmos* cégek intézeteiben állítottott elő, sok millió példányban, egy színben és egy tónusban. — *Stuttgariban* elektromossági kiállítást rendeznek az idén, a mi szimbolikusán a levéljegyeken is kifejezésre jut. E jegy szintén egy színben és egy alapszínben állítottott elő. — A *genji* kiállítás jegye Genf városának czimerét mutatja; nyomása aranyban, kék és fekete színben történt. A kiállítás maga svájci nemzeti jelleggel bír.

A magyar hirlapirodalomról érdekes kimutatást hoz *Szinyei József* tollából a Schönher Gyula által szerkesztett *Magyar Könyvszemle*. A kimutatásból, mely a magyar

és f., 3229 egyénre esik egy; Dániában 328 h. és folyóirat, 6144 egyénre esik egy; Belgiumban 815 h. és f., 7182 egyénre esik egy; Németalföldön 489 h. és f., 7528 egyénre esik egy; a német birodalomban 5500 h. és f., 8519 egyénre esik egy; Franciaországban 6035 h. és f. (164 napilap), 7435 egyénre esik egy; Skandináviában 404 h. és f., 16.400 egyénre esik egy; Nagy-Britanniában 4084 h. és f. (köztük 900 napilap), 8692 egyénre esik egy; Olaszországban 1606 h. és f. (köztük 150 napilap), 17.721 egyénre esik egy; az ausztriai tartományokban 1274 h. és f. 18.078 egyénre esik egy (Bécsben 770 h. és f. jelen meg); Finnországban 145 h. és f. (finn nyelven 80, svéd nyelven 62), 20.007 egyénre esik egy; Romániában 101 h. és f., 52.706 egyénre esik egy; az orosz birodalomban (Finnországot kivéve) 800 h. és f. (201 Szent-Pétervárott, 75 Moszkvában) 109.341 egyénre esik egy. Az egész földön 41.000 hirlap és folyóirat jelen meg, ebből 36.318 egyénre esik egy. Ez idő szerint Magyarországon megjelent összesen 996 hirlap és folyóirat, ebből 15.325 főre esik egy.

Legfelsőbb adomány a Gutenberg-szoborra. A király 500 forinttal járult a bécsi Gutenberg-szobor alapjához.

»Das Millenniumswerk.« Ezt a felírást viseli a bécsi *Graphisches Centralblatt* május 15-iki számának harmadik cikke. Tulajdonképpen budapesti levél az egész és *Az ezeréves Magyarország és a milléniumi kiállítás* című díszművet (?) veszi bírálattal alá. »Látták már? — Nem! — Engedjék meg tehát, hogy néhány szakszerű megjegyzés kíséretében bemutassam...« Így kezdődik a cikk. Azután jön egypár kedélyeskedő sor a milléniumra vonatkozólag, majd áttér a díszműre, mely olyan alakú, — de csak alakú — mint a Klinkhardt lipsei cég által kiadott *Röptében a nagyvilág körül* című díszes mű. Itt parallelt von a két munka között s bebizonyítja, mily nagy a különbség a két világraszóló mű között s a magyar munkát legfeljebb csak jó másodrendű dolognak deklarálja. Különbén az egész cikk odacézélez, hogy az ilyen nagyszabású művet a legnagyobb gondtal és semmi anyagi áldozatot sem kimélve, kiváló szakértelemmel kell kiállítani. A mű készítői — írja a bécsi kolléga — még azt se tudták, hogy a képeket lehetőleg egyforma nagyságúra kell csináltatni és nem össze-vissza

mindenfélre nagyságban, a milyenek talán a fényképek voltak. A szedést meg pláne primitív munkának mondja, egyszerűen válogatott szavakkal, de meglehetősen ledorongolja a díszművet (?) előállító műintézetet. »A műhöz való kromo-litografiai jutalomképek, a kiállítás madártávlati látóképeinek, nines semmi grafikai értéke.« Így végzi a cikket. És a mint tudjuk, egy cseppet sem túloz bécsi lapársunk. Igaz, hogy a lipesei Klinkhardt-czéggel nehéz felvenni a versenyt, de azért mégis más milléniumi *díszmunkával* kellett volna Európa elé lépni. Sajnos, hogy bécsi lapokból kell az ilyesmikről tudomást szereznünk, mert nálunk a szaklapokat nem igen szokták díszesebb munkákkal megtisztelni. Minek is? Szebben hangzanak a napilapok semmitmondó dicsőriáái, mint a komoly, szakszerű megjegyzések.

A berlini iparkiallítást május hó 1-én nyitották meg. A kiállítás grafikai osztálya — mint a *Fr. K.* írja — még nagyon üres; egypár czég már teljesen elkészült, némelyik csak részben, a legtöbb azonban még nem is állított ki semmit. A könyvnyomdászat és a litografia különben is nagyon gyengén van képviselve ezen a kiállításon. A fotomechanikai készülékeket a fényképezések csoportjában állították ki. A gépek és egyéb eszközöknél különben semmi újdonsággal se találkozunk. — Csodálatos! Pedig éppen az osztrák kollégák fűztek vérmes reményeket Berlinhez — a sokszorosító iparágak Mekkájához.

A szedőgépek elterjedéséről Amerikában és a mellettök alkalmazásban álló egyének viszonyairól az International Typographical Union által közzétett statisztikai folyóvétel nyújt érdekes felvilágosításokat. E szerint jelenleg az Északamerikai Egyesült-Államok területén a következő számú gépek működnek:

Rendszer	Német nyomdáknál	Angol üzletben	Összesen
Mergenthaler	146	2563	2709
Thorne	7	148	155
Rogers	18	150	168
Empire	—	46	46
Mc Millan	—	8	8
Összesen	171	2915	3086

A félévvel ezelőtt foganatosított utolsó statisztikai folyóvétel óta a szedőgép 28 további városban nyert alkalmazást, szám szerint 515-tel (37 német és 478 angol üzletben), a gépekkel foglalkozók száma pedig 1124 egyénnel növekedett. A heti munkaidő 36—63 óra közt váltakozik, német nyomdáknál ellenben 40—59 közt.

St.-Louisban, Észak-Amerikában, márczius 28-án versenyszedést rendeztek szedőgépekkel. Két gépszedő, Barney Mensing és Robert Francis álltak sorompóba Mergenthaler-féle Linotype-gépekkel; a szedés 7 óra hosszat tartott és délelőtt 10 órakor vette kezdetét. Délben 1/2-től 2-ig szünet volt: 1/3 órákor pedig véget ért. A betét 200 dollárt tett ki; az eredmény az volt, hogy Mensing hét óra lefolyása alatt 74.100 m-et szedett, míg ellenfele csak 65.800-ra birt jutni. A versenyzők mellé két-két időellenőrző volt rendelve, továbbá egy-egy segédkező, kiknek feladata volt a végzett szedést összeállítani és levonatokat készíteni róla; ott volt végül egy gépész, arra az esetre, hogy ha valamely gépen baj történik, azt rögtön rendbehozza. Daczára annak, hogy Mensing elejétől fogva tetemesen nagyobb eredményt mutatott fel, Francist ez nem csüggesztette el, mert arra számított, hogy ellenfele gyorsasága a kiszabott határidő vége felé el fog lankadni, a mely reménye azonban, mint láttuk, hiúnak bizonyult.

Megjelent a *Magyar Könyvszemle* ez évi első füzete, az új szerkesztő, Schönherr Gyula alatt megszokott gondos összeállításban. Gazdag tartalmából kiemeljük a British-museum Korvin-kódexe című cikket, a kodex czimlapjának mellékletével, a szövegben pedig Mátyás királynak ugyan-csak e kodexben felfedezett nagyon csinos és kifejezésteljes arcképe van közölve. Ez utóbbit a szerkesztő szíveségéből mi is bemutatjuk olvasóinknak. Érdekes továbbá Ferenczi Zoltán cikke: a Salamon és Markall című népkönyv kiadá-

sairól. Dr. Rupp Kornél életrajzi adatokat mutat be Kajoni Jánosról, a csiksomlyói szerzetesi nyomda megalapítójáról. Az apró közleményekben is érdekes tudnivalókra bukkan a figyelmes olvasó. Kívánatos volna, ha önképzőkörünk előfizetés útján megszereznék e hasznos szakfolyóiratot könyvtáraik számára.

HIVATALOS RÉSZ.

Havi fölolvásó-ülés 1896. április 26-án.

Elnökölő *Ács Mihály* t. elnök jelenti, hogy a Kőr elnöke, *Tanay József*, elfoglaltsága miatt nem jelenhetett meg, az elnöki tisztet ő tölti be és kéri a megjelentek szives türelmét és figyelmét az ülés tárgyaira. Egyben felkéri *Danielisz Lipót* urat fölolvásásának megtartására.

A *betűszedők ólommérgezése* című fölolvásást mindvégig figyellemmel hallgatták a megjelentek.

Elnök megköszönte fölolvásó szíveségét érdekes fölolvásásért és a dolgozatát elkérte a Grafikai Szemle részére.

A titkári jelentést *Szöllősy Károly* másodtitkár a következőkben adta elő:

T. taglársak!

Január óta nem tartottunk olyan fölolvásó-ülést, a melyen folyó ügyeket is szoktunk elintézni. Ez azonban azért történt, mert ez időre esett az évi közgyűlés, a mikor szintén volt fölolvásó-ülés is; azután kétszer tartott *Srpek Ottó dr.* úr is tudományos előadást, még pedig érdekes és tanulságos kémiai kísérletekkel egybekötve. Ezek — azt hiszszük — eléggé kárpótolták az elmaradt havi fölolvásó-üléseket s a mai nagy munkatorlódás mellett nem akartuk a tagokat a folytonos ülésezésekkel igénybe venni. A mi *Srpek dr.* úr előadásait illeti, arról elismeréssel adózunk e helyen is és örvendünk a professzor úr ama kijelentésén, hogy előadásainak sorozatát még folytatni fogja. — A mi a milleniumi időleges kiállításban való résztvevésünket illeti, az már biztosítva van, a mennyiben Kőrünk tekintélyes számú kiadványai mellé még néhány buzgó tagtársunk is sorakozott, hogy kiválóbb munkáikkal változatosabbá tegyék Kőrünknek kiállítási tárgyait. — Ugyancsak erre az alkalomra adta ki Kőrünk a *Firtlinger Károly* tagtársunk által tervezett és magyarázó szöveggel ellátott *nyomdászat-írténelmi térképét*. Most már ezt is megkaptak a Kőr tagjai, a melyből meggyőződhetnek, hogy az egy olyan speciális térkép, a mely a kartografusnak nagyobb fejtörést okozott, mint a közönséges, sablonszerű térkép. Ez okozta azt is, hogy *Kogutowicz*, a térkép készítője, még egy szint volt kénytelen venni a térképhez, a mi miatt most annak ezer példányban való előállítási ára 220 forintról 270 frtra emelkedett (melyhez hozzájön még a magyarázó szöveg nyomtatása és a bekötési tábla is). Csak ezért az árért volt, hajlandó *Kogutowicz* a térképet elkészíteni s az elnökség — ismerve a többi kartografusok sokkal magasabb költségvetését — kénytelen volt ezt is elfogadni, mert nem akarta e csekélység miatt a már előre hirdetett vállalatot abbahagyni. Nem tagadjuk, sok kiadást okozott a munka Kőrünknek; de tekintve azt, hogy arról nemcsak a szakemberek, hanem még az idegenek, tehát a laikusok is csak a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak: a Kőr intenczióinak feleltünk meg, a mikor féltetve a nyereszkeskedést, ismét egy hasznos munkának lettünk a tulajdonosává. Kérjük tehát a mai havi ülést: hagyja jóvá az elnökség intézkedését és utalványozza ki *Kogutowicz* úr részére a kérdéses 50 forintot, melyre hogy rászolgált, biztosan állíthatjuk. — A szokásos *pünkösdi mulatságról* az idén, tekintve a kiállítást, lemondott a vigalmi bizottság, hanem e helyett majd pár héttel később, valamely alkalmas vasárnapon rendez egy kisebbszertű, de kedélyes nyári mulatságot. — A *Nyomdász-Lexikon* ügyében fordul állott be, a mennyiben a mai fölolvásás szerzője: *Danielisz Lipót* úr átiratot intézett kőrünkhöz, hogy ő is szándékozott egy ilyen lexikont kiadni s már eddig is sok anyagot dolgozott fel: arra kéri kőrünket, hogy támogassa az ő vállalatát. A választmány méltányolva *Danielisz* úr fáradozását, függőben hagyta a lexikon-ügyet és alkalmat kíván adni arra, hogy szakmunkáját közrebocsássa. Mivel azonban a januári havi ülés egy óttagú bizottságot küldött ki, kerjük a mai ülést, mondja ki véleményét: helyesli-e a választmány ilyen intézkedését, a melylyel nem mondott ugyan le a lexikon kiadásáról, de ha egy más óhajta kiadni, nem akar útjában állani a jóakarataknak; s mivel úgyis nagy anyagi áldozatot igénylő műrl van szó, azt elhamarkodva úgy sem akarná megköczkáztatni. — Ezek volnának a választmánynak és a titkárnak előterjesztései, erre nézve kerjük a mai havi ülés véleményét, esetleg jóváhagyását.

Kogutowicz 50 forint többkvetelését a nyomdász-történelmi térkép előállításáért Rencsisovszky pénztáros hozzászólása után az ülés egyhangúlag megszavazta.

A titkári jelentés többi részét pedig az ülés helyeslőleg vette tudomásul.

Rencsisovszky Ferencz pénztáros fölolvasta évi jelentését a Kör pénzbeli állapotáról. Helyeslőleg tudomásul vette az ülés. — Bejelentette egyuttal a ki- és belépett tagokat. *Beléptek a körbe:* König Salamon, König Lipót, Neszmerák Kálmán, Farkas Mihály, Dömölky Gyula, Schnell József, Schtrauch Alajos, Danielisz Lipót, Rohonczy János, Velösy Károly, Schwarz Ambrus, Brauer Miksa, Schwarz Mór, Glück Béla, Schlesinger Ármin, Schwarz Sándor, Kornits Károly, Szmefán Antal, Czinner Nánán, Szilly Péter, Kerekes István, Kohn Lszó, Goldstein Ármin, Wagner Ferencz, Prohászka József, László Dezső, Schönfeld N., Rosenberg Jenő. *Kiléptek:* Feldmann I. P., Freiberg Adolf. — *Hátralek* miatt ki lett törölve: Werth László.

Augenfeld tagtárs mérsekelt kiállítású jegyeket óhajtana a Kör tagjai részére. Rencsisovszky pénztáros megjegyzi, hogy ő már tett lépéseket ez ügyben s az eredményt majd tudatja.

A Nyomdász-Lexikon ügyéhez Danielisz hosszabb fejtegetéssel járult, melyben előadta saját Nyomdász-Lexikonának tervét is. Augenfeld tagtárs hozzászólása után a további teendőkre nézve a kiküldött bizottság jelentését is várja be a Kör választmánya, mely elő arról a bizottság majd megteszi jelentését.

Egyéb tárgy nem jött elő. Elnöklő megköszöni a szép számban jelenlevők szíves megjelenését és türelmét, az ülést befejezettnek jelenti ki.

Szóllósy Károly, másodtitkár.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű kondícióváltozást, úgy az *abba való be-*, mint *kilépést haladéktalanul* adjanak tudtul a Kör pénztárosának, mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelezőlap.

Április hóban a következő üzletek fizettek tagsági díjat: Államnyomda —, Athenaeum 7.80, Buschmann —, Corvina 1.50, Czettel és Deutsch 1.20, Egyetemi nyomda 2.10, Franklin 8.40, Garai —.60, Hornyánszky —, Hungária 1.80, Kosmos —, Községi nyomda 1.50, Légrády 6.80, Magyar nyomda 1.50, Márkus 2.10, Nagy Sándor —, Neumayer —, Pátria 1.80, Pallas 6.80, Posner 2.70, Pester Lloyd 1.50, Pressburg —.60, Részvény 14.70, Wodianer 1.20. — Egyesek: Berger Á. —.30, Bujnovszky R. —.60, Gelberger M. —.30, Gelléri M. —.30, Feldmann I. Pál —.30, Hanna K. —.60, Halicsovits M. —.30.

Tisztelettel kérjük at. házipénztáros urakat, hogy a tagsági díjak beszédésénél a lehető legnagyobb buzgóságot fejtsek ki és a beszédett tagdíjakat az üzletben alkalmazott *összes szakköri lagok* névjegyzékének kíséretében, tekintet nélkül arra, hogy fizettek-e vagy sem mindnyájan, küldjék direkte, vagy pedig *Wolf Antal* egyleti küldöncz útján, Rencsisovszky Ferencz szakköri pénztárhoz (VII., Kerepesi-út 64. III. 32.) lehetőleg minden hó 12—15-éig.

Körünk megkeresésére Krecsányi Ignác úr, a krisztinavárosi szinkör igazgatója, kedvezményes jegyeket bocsá-

tott a kör tagjainak rendelkezésére. Ezen kedvezményes jegyek váltásához szükséges utalványok *darabonként egy kr.-ért* kaphatók Weinberger Dezső (Franklin), Pamuk Ferencz (Athenaeum), Tichy Ákos (Pesti részvénytnyomda), Schwind Béla (Pester Lloyd), Wagner Rezső (Államnyomda), Káhn Sándor (Légrády), Novitzky N. László (anya-egylet) uraknál és Rencsisovszky Ferencz szakköri pénztárosnál (VII., Kerepesi-út 64. III. 32).

Mérsekelt jegyárak:

Nagy páholy	4 frt	I. rendű körszék	40 kr.
Zsöllyeszék	40 kr.	II. »	30 »
I. rendű zártzsek	70 »	Földszinti bemenet	40 »
II. »	55 »	Karzati zártzsek első sor	40 »
		a többi	35 »

Vasárnap és jutalomjátékoknál földszinti bemenetre jegyek nem adának ki.

Feld Zsigmond úr, a városligeti szinkör igazgatója, szintén engedélyezett kedvezményes áru jegyeket. Ehhez való utalványok ugyanott kaphatók, hol a budaiak. Az árak következők:

Földszinti páholy	3 frt 50 kr.	Oldalföldszint	40 kr.
I. emeleti	2 » 50 »	I. emeleti erkély 1-ső sor	50 »
I. rendű zsöllye	80 »	I. »	többi sor 40 »
II. »	60 »		

Vasár- és ünnepnapokon lehetőség szerint.

SZERKESZTŐI ÜZENET.

G. M. urnak, Budapest. A cikket, melyet bizonyára csak félreértés szülhetett és téves felfogása amaz ártatlan humornak, mely mindent egyebet akart, csak sérteni nem, — a jó ügy érdekében, melyet mindkét félnek kötelessége szolgálni — nem közöljük. Biztosra vesszük, hogy egy személyes érintkezés alkalma el fog osztalni minden keserűséget, annyival inkább, mert tudjuk, hogy a kör érdekében tett szolgálatait épp úgy elismeri a fölolvadás szerzője, mint minden más tag, legjobban pedig e sorok írója, kinek oldala mellett hogy jeles működést fejtett ki, szíves visszaemlékezéssel ismerjük el. Félre tehát az érzékenkedéssel és tekintünk csak a nemes célt, melyet képességükhöz képest mindenkinek szolgálni kell; mert bizony kevesen vagyunk, kik tudnak is, akarnak is tenni. Szóval a legközelebbi alkalommal többet. Üdvözlét!

A KIADÓHIVATAL ÜZENETE.

Reklamáló szakköri tagok. A tagsági példányokként járó *Grafikai Szemlék* ügyében, valamint a kör kiadványai iránt ne hozzánk, hanem a kör pénztárosához: Rencsisovszky Ferencz úrhoz (VII., Kerepesi-út 64. III. em.) forduljanak; ő tudja, ki reklamál jogosan. A kiadóhivatal csak az előfizetők reklamációit intézi el. Különben az lenne a leghelyesebb, ha mindenki a hónap 15-éig bejelentené a pénztárosnál kondícióváltozását, akkor sohase kellene reklamálni.

A lap papirosa a hermaneczi papirgyárból. — Szövegbetű az Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

Felölös szerkesztő: TANAY JÓZSEF. * Főmunkatárs: BAUER JÁNOS M

Beit & Co

Druckfarben-Fabriken

früher
Beit & Philippi
HAMBURG

Vezérképviselőség és gazdagon felszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK, BUDAPEST

A cég készít fekete és színes

Könyv- és könyvmdai festékeket

Hammonia hengeranyagot KENCZÉKET.

Képviselő az osztrák-magyar monarchia többi részére:

FRIEDRICH POLACSEK

Wien, Favoritenstr. 14.

Főraktár és iroda:

V. ker., Bálvány-utca 11. sz.

Nagy választékot tart a legkülönfélébb
célszerű és divatos

Könyv- és Czimbetűkből.

Elvállal igen jutányos áron egész
nyomdai berendezéseket.

FISCHER ÉS MIKA

**BETŰ- ÉS TÖMÖNTŐDE
BUDAPEST**

VII., Király-uteza 83. sz.

★

Folytonos készletben tart szerb és
héber betűket, körzeteket és kizá-
rásokat, nyomdai szerelvényeket,
betűszekrényeket és állványokat,
a leggyorsabban készítve és legjobb
minőségben kiállítva.

Betűöntőde

Ludwig & Mayer

M m. Frankfurtban.

✱

Ajánlja általánosan elismert, legjobb anyag-
ból készült

KENYÉR, CZÍM- ÉS DÍSZBETŰIT,

KÖRZETEIT

és egyéb

DÍSZITMÉNYEIT.

★

A cég képviselője Budapesten

FRUND JÓZSEF

Király-uteza 112., II. em.

Államilag kedvezményezett

ELSŐ MAGYAR KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

47.004. és 53.406.
sz. osztrák-magyar
szabadalmak.

Kurzweil János és Tsa

Kitüntette:
Temesvár 1891.
Phillppopol 1892.
Orsz. Ipar-Egyes.
1892.

GYÁR:

IX. ker., Márton-uteza 19.
Vendel-uteza 17.

Budapest

IRODA ÉS RAKTÁR:

V. kerület, Hold-uteza
23. szám.

Készít legjobb minőségű

ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festéket.

KOROMÉGETÉS.

KENCZÉK. BRONZOK.

Telefon 270.

Patent gelatin-hengeranyag.

Szedősorzó igazítható foszítóvel, szabadalmazott
saját találmány.

Cs. és kir. szab.

HERMANETZI PAPIRGYAR

— RAKTÁRA —

Budapest, V. ker., Arany János-utca 8. sz.
(Alapított 1829. évben).

Levél-, könyv-, nyomda-, boríték-,
író-, karton-, rajz-, csomagoló- és
göngypapírok.

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

Másoló-, selyem- és virág-selyempapírok.

Itatós-, szűrle- és mindennemű
merített nyomdapapírok.

Mindennemű lemezek stb. Papirzacskógyár.

Chemigrafiai műintézet.

FISCHER LIPÓT

BUDAPEST

IV., Kossuth Lajos-utca 8. szám.

Kliséket, árjegyzékek, könyvek,
hirdetések s nyomtatványok képes
kiállítására

kifogástalan kivitelben, gyorsan és leg-
olcsóbb áron készít.

Vidéki megrendelések pontosan eszközül-
tetnek.

Géplevélboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-utca
20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papírkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
minőségű

Papíráruk.

GESCHÜTZT.

Myrtle
Mark

DEPOSÉ.

WEINWURM ANTAL
fényképész,
első magyarországi chemi-
graphiai műintézete.
Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű duczol autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján. Alaprajzok, térképek, hálózatok, fotolithographia útján a legjutányosabban és pontosan sokszorosítatnak.

Külföldi berendezés hízon kívül fényképfelvitelre.

Rust J. H. és Társa
BETŰÖNTÖDÉJE ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KER., GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bármilyen nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézleniák és vignetták.
Különítelve a császári sas használati jogával. — Mérsékelt árak.
Külföldi telek: Bécs, Berlin, Páris, M. m. Frankfurt, Nürnberg stb.

Wörner J. és Társa **Gépgyára és Vasöntődéje Budapesten**

KÉSZIT:

Egyszerű gyorsajtókat, 2 vagy 4 festék-
dörzsölő hengerrel.
Kétszint nyomó gépeket, 2 festékszerke-
zettel, 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.
»Hungaria« accidenz-gyorsajtókat.
Tégelynyomású gyorsajtókat.

Önműködő késköszörűlő-gépeket.
Aranyozó-, dombornyomású- és kivágó-
sajtókat.
Csomagoló- és simítóajtókat.
Papírvágó- és papírfűrő-gépeket.

Könyomdai gyorsajtókat.
Könyomdai kézisajtókat.
Tömöntődei berendezéseket.
Transzmisszió-telepeket.

Körforgású nyomógépeket

ujságok, könyvek és illusztrált mű-
vek egy- és többszinbeni nyomására,
tökéletesbitett tölcser- és körbenforgó
készhajtató készülékkel.

Használt gyorsajtók

alaposan kijavítva és átalakítva, jóállás mellett jutányos árért eladók.

Könyv- és könyvmdai
szines és fekete festékek gyára.

Huber Mihály

ALAPITTATOTT 1780-BAN.

München és New-York.

Kizárólagos képviselője Magyarország és
a keleti tartományok részére

Fuchs Dávid

Budapesten

IV. kerület, Újvilág-utca 6. szám.

Eme dúsan felszerelt raktárból bárminemű
megrendelések pontosan eszközöltnék.

Arjegyzékekkel és nyomásmintákkal kívánatra
készséggel szolgálunk.

Könyv- és könyvmdai
festékek gyára.

WÜSTE F.

— BÉCS —

I., Kolowratring 9. szám.

GYÁRT: Fekete és szines, kő-
és könyvnyomdák részére,
valamint réznyomáshoz szük-
séges mindennemű és színű

festékeket,

hengeranyagot

és
firniszt.

Szükség esetén

Postapapírokban: fehér és szines, Bankpost,
ivrét, negyed és nyolczad alakban, vona-
lozva és koczkázottan;

Író és fogalmazó papírok: irodai, posta és
minden alakban;

Okmány- és könyvpapírok;

Nyomató papírok: famentes, középfinom és
közönséges, újságok, folyóiratok és könyvek,
zeneművek és könyvmdai munkák részére;

Illustrációk nyomtatására szolgáló papírok
amerikai módon előállítva: díszművek, fény-
és színnyomatok, metszetek részére;

Szines papírok: borítékok, falragaszok,
újságmelléletek stb. számára;

Karton-papírok: fehér, szines és levelező-
lapkarton a legnagyobb választékban;

Rajzpapírok: tekercsek és ívekben;

Itató- és szürlepapírok;

Csomagoló és göngyölő papírok: minden
célokra;

Fénylemezek (posztónyirólemezek) és min-
dennemű

Lemezekben kérem szives megbízásaival hoz-
zám fordulni.

MOIRET F. ÖDÖN

PAPIRNAGYKERESKEDÉS
ÉS GYÁRI PAPIRRAKTÁR

Budapest, V. kerület, Gyapju-utca 6. szám.

Roeder Gusztáv és Tsai

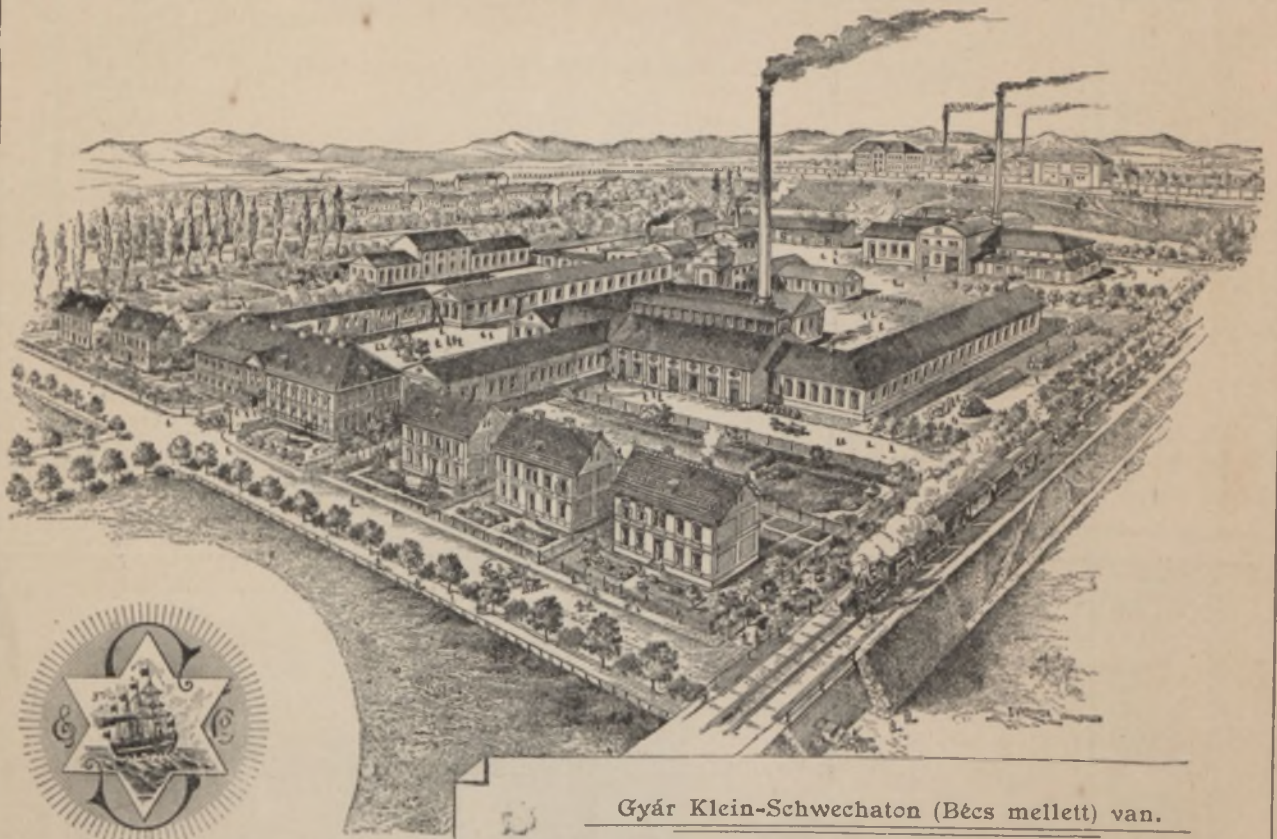
cs. és kir. szab. Marschendorff papirgyár raktára
és képviselősége.

»Steyrermühl«

papirgyár és kiadórtásaság Aichberg-Steyrermühle
képviseletősége és raktára.

Könyv- és Könyomdai Festékgyár

Koromégetés * Kenczefőzés * Hengeranyag

Gyár Klein-Schwechaton (Bécs mellett) van.

SCHIFF, SRPEK & COMP.

I., Lothringerstrasse 3. * KÖZPONT: BÉCS, * I., Lothringerstrasse 3.

A gyártmányok védjeggyel vannak ellátva. A védjegy a fenti kép alsó részén látható.

A cég budapesti
kizárólagos képviselője és raktára

KALMÁR LAJOS

BUDAPEST
VII. ker., Dohány-utca 10. szám.
TELEFON 59-63.

Figyelmeztetés.

A nyomdákban a hengerek át- és újjáöntése gyakran szükségessé válik, miért is bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosoknak legkitünőbbnek elismert hengeranyagainkat a következő árak mellett ajánlani:

- »Austriar extra kgója 1 frt 80 kr.
- » prima » 1 » 50 »
- »L« hengeranyag » 1 » 25 »

Fenti árak franco házhoz szállítva értetődnek. — Bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosok becses figyelmét különösen »L« hengeranyagunkra felhívni, mely úgy kitűnő minősége, mint olcsó ára által előszeretettel használtatik.

Mintákkal bármikor kívánatra díjmentesen szívesen szolgálunk.

Ólomzárgyártás

Bélyegzőmetszés

Tömöntőde, Galvanoplasztika, Rézléniagyártás

Telefon 450. sz.

Mechanikai

műhely

ELSŐ MAGYAR

BETÜÖNTŐDE RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

BUDAPEST

VI., Dessewffy-uteza 32.

VI., Dessewffy-uteza 32.

Egész nyomdai berendezések ♦ ♦ ♦

jutányosan és gyorsan foganatosítatnak.

Folyton dúsz raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

Könyv- és Czímbeűkben

továbbá

Körzetek, Rézléniák és Kizárásokban,

A legkülönfélébb ékilmények és egyéb nyomdai felszerelésekben.

E lap szövege az öntőde betűivel nyomatott.

